

The correspondence of Henry Oldenburg. Edited and translated by A. RUPERT HALL & MARIE BOAS HALL. Madison, Milwaukee and London, The University of Wisconsin Press. Ill. Vol. I, 1641-1662. xl + 504 s. - Vol. II, 1663-1665. xxvi + 678 s. - Vol. III, 1666-1667. xxix + 649 s. - Vol. IV, 1667-1668. xxv + 601 s. - Vol. V, 1668-1669. xxvi + 604 s. - Vol. VI, 1669-1670. xxviii + 660 s. 1965-69. \$ 12,50 pr. vol.

Henry Oldenburg var født i Bremen o. 1620 og kvalificerede sig gennem et studieophold i England, hvor han lærte sproget, til at virke som diplomatisk sendebud for Bremen hos Cromwell 1653-54. Han stiftede lærde bekendtskaber og blev gennem Robert Boyle tutor for dennes nevø på en udenlandsrejse der bl. a. førte til Frankrig og forbindelse med akademikerklerne i Paris. Uden selv at være videnskabsmand orienterede Oldenburg sig grundigt i naturvidenskabernes og diskuterede tidens nye tanker og opdagelser med sine lærde venner, en diskussion hvori hans breve fra Paris 1659-60 giver interessante indblik. Ved Boyle's mellemkomst blev han efter sin tilbagevenden til London optaget i kredsen der stod bag oprettelsen af Royal Society og fungerede fra 1662 til sin død 1677 som selskabets energiske sekretær. Hans beherskelse af de europæiske hovedsprog (latin, tysk, fransk, italiensk og engelsk), hans brede orientering og evne til at fastholde personlige kontakter parret med organisatorisk talent har en væsentlig andel i at Royal Society fra begyndelsen fik en formidrende centrumstilling i europæisk videnskab. Hans utrættelige virksomhed fremgår bl. a. af Philosophical Transactions, hvoraf han redigerede de første tolv bind, og af den enorme korrespondance han på selskabets vegne førte med videnskabsmænd og videnskabeligt interesserede over det meste af Europa.

Korrespondancen har længe været kendt som en vigtig kilde til videnskabshistorien i et vigtigt tidsrum, men først nu foreligger hvad der i løbet af nogle år vil være en komplet udgave omfattende såvel brevbøgerne i Royal Society som de andetsteds opbevarede breve. Kun et enkelt brev er fra 1641, derefter løber korrespondancen kontinuerligt fra år til år 1653-1677. Alle breve som ikke er skrevet på engelsk gengives både på originalsproget og i engelsk oversættelse; hvert brev er omhyggeligt forsynet med noter, væsentlig med oplysninger om bibliografiske og biografiske enkeltheder, og hvert bind sluttet med et detaljeret indeks. Der er i nogle anmeldelser rejst begrundet tvivl om den teksttro gengivelse af de latinske breve og kvaliteten af oversættelsen af dem til engelsk, men at der iøvrigt er anvendt megen omtanke og flid på udgaven er evident. Den er et sandt arsenal for lærdomshistorikerne hvad enten de interesserer sig for berømtedder som Boyle, Milton, Huygens, Hevelius, Spinoza og de med disse navne forbundne emneområder, eller de mere beskedent ønsker at vide noget om f. eks. Danmarks rolle i den internationale sammenhæng. Som man kunne vente refereres der i de udkomne bind forholdsvis hyppigt til Bartholinerne, Niels Stensen og Ole Borch; da en korrespondent 1666 meddeler nyt om den videnskabelige organisation i Frankrig tilføjer han: »On pourroit faire aussi quelque chose en Danemark, parce qu'il s'y trouve des sujets capables et tres intelligens«. Oldenburg griber tanken og svarer med en karakteristisk tilføjelse: »Indeed they have some there yt are very learned Men, as Erasmus Bartholin ye Mathematician, Thom. Bartholin ye Physitian, and Steno ye Anatomist; ye

last of wch has been, I find, much courted in France, and is now in Italy at Florence. I hope, our Society will in time ferment all Europe, at least . . .» (III s. 155). Vol. 1-2 rummer breve til og fra Francesco Giuseppe Borri (jfr. Da. biogr. Leks.), og i vol. 5 findes s. 474-76 et brev fra Laur. Brochmand om de norske miner; fra og med vol. 6 vil man bl. a. kunne finde breve fra Erasmus Bartholin.

HARALD ILSØE

ULF SJÖDELL: Kungamakt och högaristokrati. En studie i Sveriges inre historie under Karl XI. Bibliotheca Historica Lundensis XVII. Lund, C. W. K. Gleerup, 1966. 382 s. 38 sv. kr.

Med emnet for sin disputats har Ulf Sjödelldels fulgt en meget gammel tradition i svensk historiografi og dels sluttet sig til den meget livlige aktivitet i de seneste år på dette område ved de svenske universiteter, hvorom strømmen af disputatser er tydelige vidnesbyrd (Niels Runeby: *Monarchia mixta*, Uppsala 1962; Åke Hermansson: *Karl IX och ständerna*, Uppsala 1962; K. Strömberg-Back: *Lagen, rätten, läran. Politisk och kyrklig idédebatt i Sverige under Johan III:s tid*, Lund 1963; S. Dahlgren: *Karl X Gustaf och reduktionen*, Uppsala 1964).

Den historiografiske baggrund har Sjödelld tidligere behandlet i en stor artikel i *Svensk Historisk Tidskrift* 1965 (Kungamakt och aristokrati i svensk 1900-tals debat). Forfatterens historiografiske interesser viser sig tydeligt i bogen ved den omfattende gennemgang af tidligere forskeres resultater og metoder, han foretager for hver af de vigtigste emners vedkommende. En fremgangsmåde, der i allerhøjeste grad er værdifuld, især for ikke-svenske læsere, der hermed får præsenteret problemstillingerne meget tydeligt, men som samtidig ikke kan undgå at tynge fremstillingen.

Størstedelen af bogen (s. 51-283) omhandler udviklingen i forholdet mellem stænder, kongemagt og aristokrati 1672-1680. Ved hjælp af mange undersøgelser af detailspørgsmål (hvoraf nogle måske vil forekomme læserne mindre væsentlige i forhold til den plads de optager i bogen) viser Sjödelld at den almindelige hidtidige opfattelse, hvorefter Karl XI allerede tidligt søgte at trænge rigsrådets indflydelse tilbage, ikke kan holde for en nærmere vurdering. Kongen lod faktisk rigsrådet behandle alle vigtigere spørgsmål og rettede sig stort set efter dets beslutninger. Modsætningerne kom først under krigen mod Danmark, hvor rigsrådet viste manglende evne eller vilje til effektivt at lede administrationen og især finansforvaltningen. Desuden vises det ved indgående analyser af visse af de ledende rigsråders og embedsmænds handlinger, at man ikke kan trække partidannelserne så skarpt op, som det hidtil har været sædvanligt i historieskrivningen.

Undersøgelserne fører frem til begivenhederne på rigsdagen i 1680, hvor der vedtoges de vidtrækkende beslutninger om reduktionen (konfiskation af tidligere bortgivet krongods (donationer)) og förmyndarräfssten (revision af regnskaberne fra de råder, der havde varetaget styrelsen under Karl XI's umyndighed 1660-72). Sjödelld når frem til den konklusion, at begivenhederne i 1680 ikke kom som nogen revolution endsige noget længe forberedt kongeligt statskup